

UDK: 347.7/.78

**MESTO SRBIJE NA POLJU
INTELEKTUALNE SVOJINE¹**
**INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS
AND POSITION OF SERBIA²**

Mr Sanja Jelisavac Trošić

Istraživač saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd,
sanja@diplomacy.bg.ac.rs

MA Sanja Jelisavac Trošić

Research Assistant, Institute for International Politics and Economics, Belgrade,
sanja@diplomacy.bg.ac.rs

Dr Mina Zirojević

Naučni saradnik, Institut za uporedno pravo, Beograd,
mina.zirojevic@gmail.com

Mina Zirojević, Ph.D

Research Assistant, Institute for Comparative Law, Belgrade,
[mina.zirojevic @ gmail.com](mailto:mina.zirojevic@gmail.com)

¹ Ovaj naučni rad nastao je sinergičnim naučno istraživačkim angažovanjem mr Sanje Jelisavac Trošić, u okviru projekta: „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljno-politički, međunarodni, ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“, koje finansira Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije, projekat br. OI179029, a realizuje se u Institutu za međunarodnu politiku i privredu u periodu od 2011.-2014., te dr Mine Zirojević u okviru projekta: „Srpsko i evropsko pravo – upoređivanje i usaglašavanje“, koje finansira Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije, projekat br. OI179031, a realizuje se u Institutu za uporedno pravo u periodu od 2011-2014.

² This document has occurred through synergic research engagement of MA Sanja Jelisavac Trošić within the project 'Serbia in Contemporary International Relations: Strategic directions of development and strenghtening of Serbia in international integration processes – foreign policy, international, economic, legal and security aspects', financed by the Ministry of Science and Technological development of Republic of Serbia, project No. OI179029 and implemented by the Institute for International Politics and Economy in the period from 2011. to 2014.; as well as PhD Mina Zirojević within her project 'Serbian and European Law – Comparing and Reconciliation,' financed by the Ministry of Science and Technological Development of Republic of Serbia, project No.OI179031 which is implemented at the Institute for Comparative Law in period since 2011. to 2014.

Apstrakt: Opšte prihvaćen stav je da znanje i inovacije doprinose razvoju i napretku privrede i društva. Brojni su pokušaji kvantitativnog merenja tog doprinosa posmatranjem kretanja prava intelektualne svojine u međunarodnim okvirima, ali još uvek ne postoji jedna sveobuhvatna metoda. U našem radu se istražuje pozicija Srbije u više statističkih metoda obuhvatanja intelektualne svojine. Urađeno je poređenje mesta naše zemlje na polju intelektualne svojine u poređenju sa zemljama okruženja, zemljama iste dohodne grupe i razvijenim zemljama sveta.

Abstract: It is generally accepted that knowledge and innovation contribute to the development and progress of the economy and society. There are numerous attempts to quantify contribution by observing the movement of intellectual property rights at the international level, but there is no a comprehensive method yet. This paper examines the position of Serbia in a few statistical methods of capturing intellectual property rights. Serbia is compared to the neighboring countries in the field of intellectual property, the countries of the same income groups and developed countries.

Ključne reči: Srbija, intelektualna svojina, bruto domaći proizvod, patenti, licence.

Key words: Serbia, intellectual property, GDP, patents, license.

U međunarodnom i uporednom pravu termin *intelektualna svojina* je prihvaćen kao zajednički naziv za pravo industrijske svojine i autorsko pravo. Intelektualna svojina je kreacija intelekta koja ima komercijalnu vrednost, uključujući autorsku svojinu kao što su literarna ili umetnička dela, ali i idejnu svojinu, kao što su patenti, ime porekla, poslovne metode, i industrijski procesi.³ Međunarodni transfer znanja i tehnologije ostvaruje se kroz formu opredmećene i neopredmećene tehnologije. Pod opredmećenom tehnologijom podrazumeva se savremena oprema, dok u neopredmećenu tehnologiju spadaju patenti, *know how*, licence, poslovno tehnička saradnja i drugo. Ako izuzmemo nekomercijalne forme transfera tehnologije koje se ostvaruju kroz međunarodnu pomoć, dominantnu formu međunarodnog transfera neopredmećene tehnologije predstavljaju licence.⁴

Statističkom analizom američki ekonomista Donald Kising (Donald Keasing) pronašao je visok stepen korelacije između izvoznih ostvarenja i

³ *Legal Definitions and Terms*, Internet, www.sandiegobusinesslawfirm.com/legal_definition, 27/11/2003.

⁴ Sanja Jelisavac, *Intelektualna svojina – međunarodna trgovina pravima intelektualne svojine*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2006, str. 78.

ukupnih izdataka za istraživanje i razvoj izraženih u procentima od prodaje.⁵ Stručnjaci OECD-a na bazi istraživanja su konstatovali da je statistički teško utvrditi efekte inovacija na izvozna ostvarenja iz mnogobrojnih razloga.⁶ Statistička istraživanja efekata naučno-istraživačkog rada na konkurentnost u većini slučajeva daje potcjenjene rezultate. I pored toga radovi stručnjaka OECD pokazuju da postoji dobro slaganje podataka izvoznih ostvarenja i originalnih inovacija naučno-intenzivnih proizvoda.⁷ Srbija je 2005. godine imala objavljenih 849 naučnih i stručnih članaka u časopisima, dok su izdaci za istraživanje i razvoj tokom perioda 2000.-2005. godine iznosili 1,41% od bruto domaćeg proizvoda (BDP). Što se tiče izvoza visoke tehnologije Srbija je 2006. godine ostvarila vrednost od 176 miliona američkih dolara, što je 4% od robnog izvoza iste godine. U Srbiji su 2005. godine rezidenti podneli 381 patentnu prijavu, a nerezidenti 658 patentnih prijavi, dok su rezidenti 1089 žigova i 736 nerezidenti.⁸

U svim oblicima međunarodne trgovine i razmene, kako opredmećene tako i neopredmećene tehnologije i znanja uopšte, dominira mali broj razvijenih zemalja.⁹ Zemlje sa visokim dohotkom imale su 2005. godine objavljenih 578.656 naučnih i stručnih članaka u časopisima, dok su izdaci za istraživanje i razvoj tokom perioda 2000.-2005. godine iznosili 2,38% od bruto domaćeg proizvoda. Što se tiče izvoza visoke tehnologije zemlja sa visokim dohotkom 2006. godine on je bio 21% od robnog izvoza iste godine. Zemlje sa niskim dohotkom imale su 2005. godine 16.711 objavljenih naučnih i stručnih članaka u časopisima, dok su izdaci za istraživanje i razvoj tokom perioda 2000.-2005. godine iznosili 0,57% od bruto domaćeg proizvoda. Što se tiče izvoza visoke tehnologije zemlja sa niskim dohotkom 2006. godine on je bio 6% od robnog izvoza iste godine.¹⁰ Zemlje sa srednjim dohotkom imale su 2005. godine objavljenih 112.719 naučnih i stručnih članaka u časopisima, dok su izdaci za istraživanje i razvoj tokom perioda 2000.-2005. godine iznosili 0,85% od bruto domaćeg proizvoda. Što se tiče izvoza visoke tehnologije zemlja sa srednjim dohotkom 2006. godine on je bio 20% od robnog izvoza iste godine.¹¹

⁵ Donald B. Keesing, *Impact of R&D on U.S. Trade*, The Journal of Political Economy, No 1, February 1967, p. 2-4.

⁶ Detaljni razlozi se mogu naći u *Gaps in Technology-Analytical Report*, OECD, Paris, 1970, pp. 205-206.

⁷ Sanja Jelisavac, *op.cit.*, str. 47.

⁸ World Bank, *World Development Indicators 2008*, Washington, 2008, p. 314.

⁹ Sanja Jelisavac, *op.cit.* str. 62.

¹⁰ Za više informacija videti: Mina Zirojević, *Terorizam*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2014, odeljak 6.

¹¹ World Bank, *World Development Indicators 2008*, Washington, 2008, p. 314.

Prema najnovijem izveštaju Globalnog indeksa inovacija iz 2013. godine (pogledati grafikon 1), Srbija je, mereno prema globalnom indeksu inovacija, zauzela 54. mesto u svetu (analizirane su 142 zemlje), sa skorom od 37,87 (opseg je od 0 do 100), a 33. mesto u Evropi.¹² Globalni indeks inovacija se dobija kao prosek podindeksa ulaganja u inovacije i podindeksa proizvodnje inovacija. Prethodne godine Srbija je zauzela 46. mesto u svetu, a 2011. godine 57. mesto.¹³ Prema najnovijim podacima 2013. godine došlo je do pada u poziciji Srbije u odnosu na prethodnu godinu za 8 mesta u svetu i za 3 mesta u Evropi. Srbija je u ovom istraživanju kategorisana kao zemlja sa srednjim dohotkom (*upper middle income*), pa je u poređenju sa drugim zemljama iz te kategorije relativno dobro pozicionirana, iza Malezije, Letonije, Kine, Kosta Rike, Litvanije, Bugarske, Crne Gore, Čilea, Rumunije, Makedonije, Urugvaja i Mauricijusa. Što se tiče zemalja koje su ostvarile najbolje inovacione rezultate, koji se mere globalnim indeksom inovacija, već treću godinu zaredom ovu grupu predvode Švajcarska i Švedska. Prvih 30 zemalja na rang listi globalnog indeksa inovacija su iz kategorije zemalja sa visokim dohotkom što znači da visoko razvijene zemlje ostvaruju najbolje inovacione rezultate. Osim toga, možemo istaći da postoji pozitivna korelacija između indeksa inovacione efikasnosti i globalnog indeksa inovacija pa zaključujemo da efikasnije zemlje postižu u proseku bolji rang kod globalnog indeksa inovacija.

Srbija je 2013. godine ostvarila koeficijent efikasnosti inovacija od 0,82 (prema kome je zauzela 49 mesto u svetu).¹⁴ Ovaj pokazatelj je osmišljen tako da na njega nema uticaj stepen razvijenosti posmatrane privrede. Srbija je prema podindeksu ulaganja u inovacije zauzela 63. mesto u svetu, a sa druge strane, prema podindeksu proizvodnje inovacija, Srbija je zauzela 51. mesto u svetu 2013. godine.¹⁵ Naša zemlja, uprkos slabom inovacionom okruženju, ima dobru proizvodnju inovacija. Nedostatak ovoga pokazatelja je što se relativno dobri rezultati u koeficijentu efikasnosti inovacija mogu postići i sa slabim ulaganjem u inovacije, a ne samo sa dobrom proizvodnjom inovacija. Zbog toga su u analizu uključeni i podindeksi ulaganja u inovacije i podindeksi proizvodnje inovacija. Pošto je Srbija lošije pozicionirana prema ulaganju u inovacije nego što je po proizvodnji inovacija, zaključujemo da je potrebno dodatno ulagati u

¹² Soumitra Dutta and Bruno Lanvin (Eds), *The Global Innovation Index 2013, The Local Dynamics of Innovation*, Table: Global Innovation Index 2013 Rankings, Cornell University, INSEAD, and WIPO 2013, p. xx.

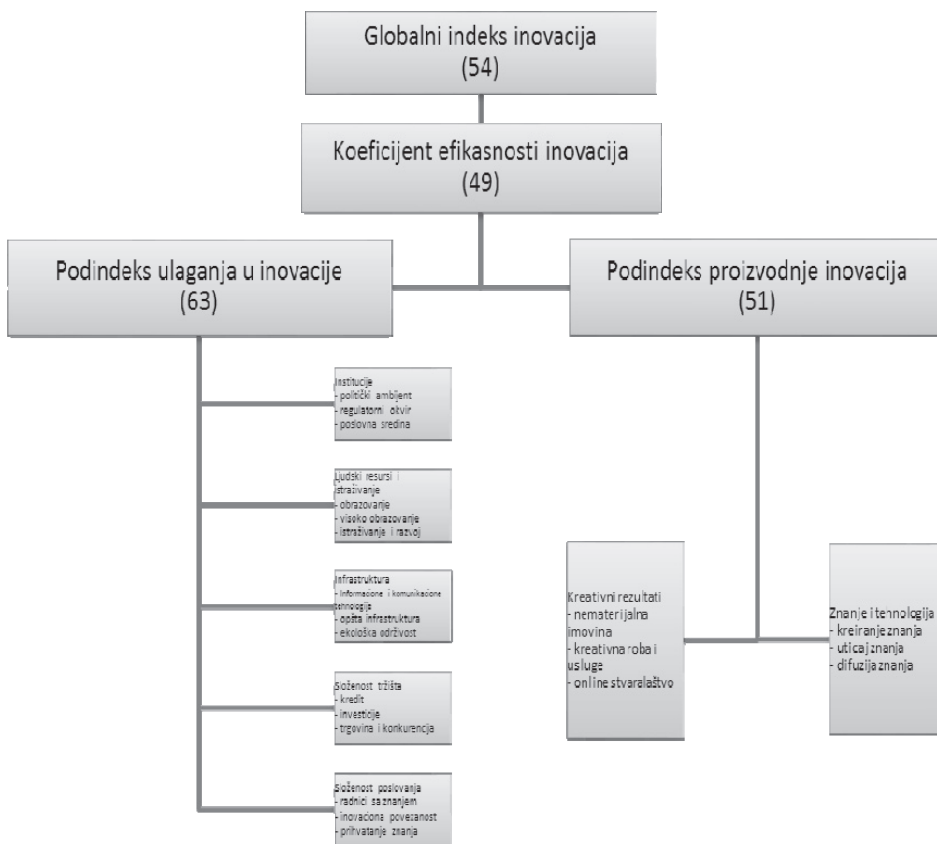
¹³ Soumitra Dutta, Ed., (2012), *The Global Innovation Index 2012*, WIPO, INSEAD, p. 8.

¹⁴ Soumitra Dutta and Bruno Lanvin (Eds), *The Global Innovation Index 2013, The Local Dynamics of Innovation*, Table: Global Innovation Index 2013 Rankings, Cornell University, INSEAD, and WIPO 2013, p. xx.

¹⁵ Ibid, p. 240.

inovacione aktivnosti da bi naša zemlja ostvarila još bolje rezultate u oblasti intelektualne svojine.

Grafikon 1: Globalni indeks inovacija 2013. godine¹⁶

Izvor: Autorke prema podacima *Global Innovation Index 2013.*, p. 6.

¹⁶ U zagradama su navedena mesta koja zauzima Srbija.

Tabela 1: Međunarodne prijave PCT, Haški i Madridski sistem, po poreklu 2011. godine

Zavod	Međunarodne prijave		
	PCT ¹⁷	Madrid	Hag
Kancelarija za harmonizaciju unutrašnjeg tržišta (EU)	/	5.859	/
Ruska federacija	946	1.652	1
Japan	38.873	1.538	/
SAD	48.896	4.791	229
Kina	16.403	2.149	5
Albanija	/	/	/
Bugarska	28	189	16
Rumunija	20	76	4
Slovenija	125	183	15
Hrvatska	47	218	19
Bosna i Hercegovina	6	21	2
Crna Gora	2	10	/
Srbija	19	163	15

Izvor: WIPO, *WIPO IP Facts and Figures 2012*, WIPO Economics & Statistics Series, p. 39.

Međunarodne prijave intelektualne svojine pokazuju ozbiljnu nameru i planove domaćih pronalazača i proizvođača da plasiraju svoje proizvode intelektualne svojine u inostranstvu. Zato je neophodno videti gde se na tom polju pozicionirala Srbija. Ugovor o saradnji u oblasti patenata (PCT) je međunarodni ugovor zaključen 1970. godine u Vašingtonu, čiji je cilj saradnja zemalja na podnošenju patentnih prijava, utvrđivanje stanja tehnike u postupku patentiranja, ispitivanje prijava i širenje tehničkih informacija koje su sadržane u njima. Izvan mehanizma koji je uspostavljen ovim Ugovorom, jedini način da

¹⁷ Ugovor o saradnji u oblasti patenata, na engleskom jeziku: *Patent Cooperation Treaty* (PCT).

se obezbedi patentna zaštita za isti pronalazak u više zemalja, jeste podnošenjem odvojenih patentnih prijava u svakoj zemlji pojedinačno, što iziskuje ponavljanje posla; tako da je Ugovor o saradnji u oblasti patenata ustanovio sistem čiji je cilj da, u interesu korisnika patentnog sistema i nacionalnih patentnih administracija pojednostavi, pojeftini i učini efikasnijim obezbeđenje patentne zaštite za isti pronalazak u više zemalja.¹⁸ U Srbiji je putem PCT prijavljeno 19 patenta, što je na nivou ostalih zemalja regiona, osim Slovenije koja je 2011. godine imala čak 125 prijava (tabela 1). U poređenju sa razvijenim zemljama i zemljama koje se ubrzano razvijaju, sve zemlje Zapadnog Balkana značajno zaostaju sa brojem patentnih prijava (na primer, SAD 48.986 PCT 2011. godine).

Madridski aranžman predviđa sistem međunarodne registracije žigova, po kome se podnošenjem jedne međunarodne prijave dobija istovremeno pravna zaštita u onim zemljama članicama Aranžmana u kojima podnosilac prijave želi pravnu zaštitu. Prijava se podnosi putem nacionalne administracije u zemlji porekla podnosioca prijave.¹⁹ U Zavodu za intelektualnu svojinu Srbije 2011. godine podneseno je 163 prijave za međunarodnu registraciju žigova putem Madridskog aranžmana. Ovaj broj prijava, kao i kod drugih zemalja regiona, je daleko manji nego kod razvijenih zemalja, na primer EU 5.859 prijava, SAD 4.791 i Japan 1.538.

Haškim sporazumom o međunarodnom prijavljivanju industrijskih uzoraka i modela od 1925. godine, ustanovljen je sistem međunarodnog prijavljivanja i registrovanja dizajna kojim je omogućeno da se na osnovu jedne međunarodne prijave dizajna ostvari zaštita dizajna u više zemalja odjednom, uz minimalne formalnosti i troškove. Sada postoje tri važeća dokumenta Haškog sporazuma i to Londonski akt iz 1934. godine, Haški akt iz 1960. godine i Ženevski akt iz 1999. godine. Međutim, postoji tendencija da, sa pristupanjem država članica Londonskog i Haškog akta novom Ženevskom aktu, postojeći Londonski i Haški akt prestanu da važe.²⁰ Međunarodna zaštita proizvodi iste efekte kao da je zahtev za registraciju podnet u svakoj od zemalja potpisnica osim ukoliko zaštitu odbije odgovarajući organ te zemlje. Srbija ima 15 prijava industrijskog dizajna putem Haškog sporazuma u 2011. godini. U Srbiji kao i kod drugih zemalja sveta manje je zastupljeno međunarodno prijavljivanje

¹⁸ Jelisavac Sanja, (2006), *Intelektualna svojina – međunarodna trgovina pravima intelektualne svojine*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 107.

¹⁹ Ibid, str. 109.

²⁰ Jelisavac Sanja, (2008), „Ženevski akt Haškog sporazuma o međunarodnoj registraciji industrijskog dizajna“ *Evropsko zakonodavstvo, br 25-26*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 67.

industrijskog dizajna u poređenju sa prijavama industrijskog dizajna u domaćim kancelarijama za intelektualnu svojinu.²¹

Tabela 2: BDP i registrovana prava intelektualne svojine u Srbiji

Godina	Patenti	Žigovi	Industrijski dizajn	BDP
2004	473	-	-	60,13
2005	372	-	-	63,37
2006	443	2553	157	65,65
2007	437	5700	213	69,20
2008	452	4690	131	71,83
2009	353	4344	142	69,32
2010	390	4495	279	69,98
2011	243	3363	292	71,22

Napomena: Bruto domaći proizvod (milijarde USD, konstanta 2005. USD (PPP)): 71,22 (2011) (Rang = 73)

Izvor: WIPO statistics database, preuzeto iz WIPO, *Statistical Country Profiles*, Internet,

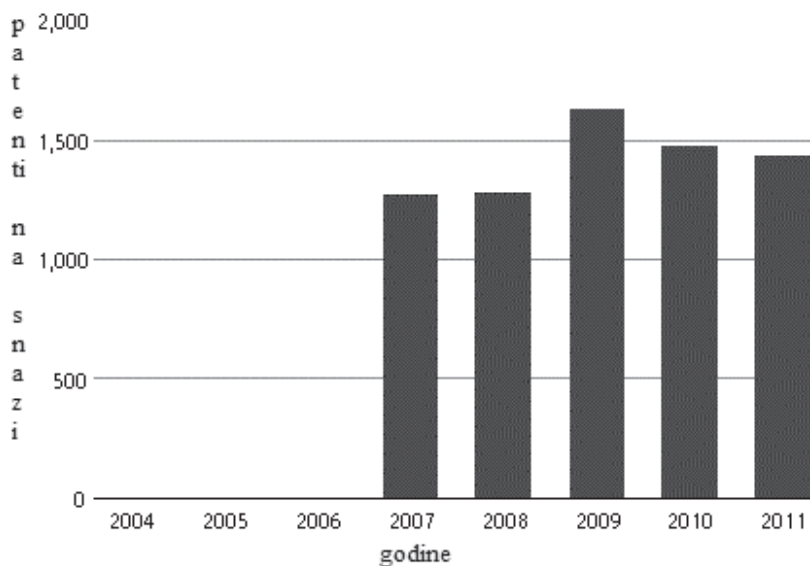
http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile/countries/rs.html, 02/10/2013.

Tabela 2 nam pokazuje kakav je odnos između registrovanih prava intelektualne svojine u Srbiji i bruto domaćeg proizvoda. Na početku posmatranog vremenskog perioda, u periodu 2004.-2005. godine Srbija je imala opadajući trend registracije patenata, ali uzlazni trend BDP. U periodu 2005.-2006. oba pokazatelja, registracija patenata i BDP, imaju uzlazni trend. U narednom periodu 2006.-2007. godine registracija patenata stagnira, ali industrijskog dizajna i posebno žiga ima izražen uzlazni trend, dok BDP i dalje raste. Period od 2007.-2008. obeležio je i dalje trend rasta BDP, blagog rasta registracije patenata, ali pada registrovanog industrijskog dizajna i registrovanih žigova. Negativan uticaj svetske ekonomske krize se pokazuje 2008. godine, jer dolazi do pada BDP, kao i registrovanih prava intelektualne svojine. Posle 2009.

²¹ Sanja Jelisavac Trošić, „Položaj Srbije u međunarodnim tokovima intelektualne svojine“, u: *Položaj Srbije u savremenim međunarodnim ekonomskim odnosima*, urednici Predrag Bjelić i Duško Dimitrijević, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2012.

godine, sa blagim oporavkom privrede dolazi do postepenog rasta BDP, registrovanih patenata i žigova i znatno izraženijeg porasta broja registrovanog industrijskog dizajna. Posmatrajući ova kretanja, ne može se tvrditi da u Srbiji porast registrovanih prava intelektualne svojine i njihova eventualna primena u privredi imaju značajan uticaj na bruto domaći proizvod.

Grafikon 2: Patenti na snazi, Srbija

Izvor: Wipo Statistic Database, last update 05/13, preuzeto sa http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile/countries/rs.html, 14/10/2013.

Zaštita intelektualne svojine stimuliše inovacije i kreativnost, što su osnove konkurentnosti u savremenoj ekonomiji. Patentno pravo je kompromis između dve protivurečnosti, prava stvaraoca na rezultate svog intelektualnog rada i prava društvene zajednice da se tim rezultatima koristi. Patent je nacionalno determinisan i zasnovan na principu teritorijalitetu.²²

Patent je pravo koje se priznaje za pronalazak iz bilo koje oblasti tehnike, koji je nov, koji ima inventivni nivo i koji je industrijski primenljiv. Predmet pronalaska koji se štiti patentom može biti proizvod, postupak, primena

²² Jelisavac Sanja, (2006), *Intelektualna svojina – međunarodna trgovina pravima intelektualne svojine*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 67.

proizvoda i primena postupka.²³ Broj odobrenih patenta u svetu je u stalnom porastu, a osvrt na inostranu sudsku praksu pokazuje da su sudovi sve više naklonjeni njihovoj jačoj zaštiti.²⁴

Tokom 2007. godine u Srbiji bilo je ukupno 1274 patenta na snazi, čime je naša zemlja zauzela 38. poziciju u svetu (grafikon 2). Tokom 2008. godine taj broj se neznatno povećao, da bi 2009. godine bio ostvaren najbolji rezultat za posmatrani vremenski period sa 1635 patenata na snazi. Najbolje mesto u svetu je ostvareno već pomenute 2007. godine, a najniža pozicija (50) 2010. godine. Poslednje posmatrane godine, 2011., u Srbiji je bilo 1439 patenata na snazi.²⁵

Rastući udeo koji imaju prava intelektualne svojine u međunarodnoj trgovini ogleda se u podacima da odmah za izvozom finansijskih usluga koji predstavlja 7,4 odsto globalnog izvoza komercijalnih usluga u 2011. godini, dolaze prihodi vlasnika licence sa 6,4 odsto. Računarske i informacione usluge čine 6,0 odsto svetskog izvoza komercijalnih usluga, u odnosu na 4,0 odsto u 2005. godini.²⁶ Tantijeme i naknade za licence (*royalties and licence fees*), prema statističkom obuhvatanju Svetske trgovinske organizacije, obuhvataju plaćanja za korišćenje nematerijalne nefinansijske imovine i vlasničkih prava, kao što su patenti, autorska prava, žigovi, industrijski procesi i franšizing. U tabeli 3 može se videti promet tantijema i naknada za licencu, kao i vodeći izvoznici odnosno uvoznici na ovom polju.

Vodeći izvoznici tantijema i naknada za licencu su SAD, Evropska unija i Japan, dok su na strani uvoza EU ispred SAD. Primećujemo da je većina zemalja u isto vreme i vodeći izvoznik i vodeći uvoznik tantijema i naknada za licencu. Pregledom prometa tantijema i naknada za licencu možemo u određenom obimu pratiti međunarodni promet prava intelektualne svojine.

Srbija je članica Svetske organizacije za intelektualnu svojinu (pristupila 1992. godine) i potpisnica je 24 sporazuma o intelektualnoj svojini koje administrira ta organizacija.²⁷ Naša zemlja je i potpisnica Međunarodne konvencije za zaštitu novih biljnih sorti, a potpisnik TRIPS će postati pristupanjem Svetskoj trgovinskoj organizaciji, jer je ovaj sporazum sastavni deo Sporazuma o osnivanju STO.²⁸

²³ „Zakon o patentima“, Član 7, *Službeni list RS*, br. 99/2011, str. 3.

²⁴ Jelisavac Sanja, (2006), *Intelektualna svojina – međunarodna trgovina pravima intelektualne svojine*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 20.

²⁵ WIPO, *Statistical Country Profiles*, Internet, http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile/countries/rs.html, 14/10/2013.

²⁶ WTO, *International Trade Statistics 2012*, p. 139.

²⁷ Svetska organizacija za intelektualnu svojinu, na engleskom World Intellectual Property Organization (WIPO).

²⁸ International Convention for the Protection of New Varieties of Plants (UPOV Convention).

Tabela 3: Priliv i odliv tantijema i naknada za licencu, 2010. i 2011. godine, izraženi u milionima američkih dolara i u procentima

	vrednost		udeo u 10 privreda	godišnja procentualna promena			
	2010	2011		2010	2005- 2010	2009	2010
Izvoznici							
SAD	92054	103797	39,7	7	-6	10	13
EU (27)	85472	93832	36,8	12	7	5	10
- extra EU (27)	41920	49036	18,1	7	-3	9	17
Japan	26684	29016	11,5	9	-16	23	9
Švajcarska	16405	...	7,1	14	30	10	...
Kanada	3813	3946	1,6	7	-5	11	3
Koreja	3145	4321	1,4	11	34	-2	37
Singapur	1867	2230	0,8	16	0	38	19
Australija	926	921	0,4	11	4	26	-1
Izrael	849	1067	0,4	8	-5	12	26
Kina	830	830	0,4	39	-25	93	0
Prethodnih 10	232045	...	100	-	-	-	-
Uvoznici							
EU (27)	108996	116980	47,2	11	0	2	7
- extra EU (27)	57128	60850	24,7	7	-8	2	7
SAD	31784	34813	13,8	5	0	14	10
Japan	18773	19160	8,1	5	-8	12	2
Singapur	15857	19391	6,9	11	-7	37	22
Švajcarska	14910	...	6,5	14	39	3	...
Kina	13040	14632	5,6	20	7	18	12

Koreja	9031	7302	3,9	15	27	26	-19
Kanada	8665	9218	3,7	5	-6	7	6
Ruska federacija	5066	6105	2,2	26	-11	23	21
Tajvan	4943	6105	2,2	26	-11	44	17
Prethodnih 10	231065	...	100	-	-	-	-

Izvor: WTO, International Trade Statistics 2012, p. 176.

Srbija je članica Svetske organizacije za intelektualnu svojinu (pristupila 1992. godine) i potpisnica je 24 sporazuma o intelektualnoj svojini koje administrira ta organizacija.²⁹ Naša zemlja je i potpisnica Međunarodne konvencije za zaštitu novih biljnih sorti, a potpisnik TRIPS će postati pristupanjem Svetskoj trgovinskoj organizaciji, jer je ovaj sporazum sastavni deo Sporazuma o osnivanju STO.³⁰

Najnoviji međunarodni sporazumi u vezi intelektualne svojine, a koji su stupili na snagu u Srbiji su Londonski Protokol o vodi i zdravlju na Konvenciju o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotokova i međunarodnih jezera 1992. godine (15. jula 2013. godine)³¹, Međunarodni sporazum o biljnim genetičkim resursima za hranu i poljoprivredu (2. Jula 2013. godine) i već pomenuta Međunarodna konvencija za zaštitu novih biljnih sorti (UPOV) (5. januara 2013. godine). Prethodne godine su doneti Zakon o patentima i Kijevski Protokol o ispuštanju i prenosu zagađujućih registara uz Konvenciju o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine (21. februar 2012. godine).³² Ipak, dok prava intelektualne svojine mogu doneti strane direktne investicije, transfer

²⁹ Svetska organizacija za intelektualnu svojinu, na engleskom World Intellectual Property Organization (WIPO).

³⁰ International Convention for the Protection of New Varieties of Plants (UPOV Convention).

³¹ London Protocol on Water and Health to the 1992 Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes (July 15, 2013); International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture (July 2, 2013); International Convention for the Protection of New Varieties of Plants (UPOV) (January 5, 2013).

³² Kiev Protocol on Pollutant Release and Transfer Registers to the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters (February 21, 2012). WIPO, Internet, <http://www.wipo.int/treaties/en/summary.jsp>, 17/10/2013.

tehnologije, domaće inovacije i istraživačko-razvojne aktivnosti u zemljama u razvoju, usvajanje zakona iz oblasti zaštite prava intelektualne svojine nije garancija da će ekonomski razvoj da ih sledi.³³

ZAKLJUČAK

Prava intelektualne svojine sa protokom godina imaju rastući udeo u međunarodnoj trgovini. Njihov značaj u međunarodnoj razmeni se povećava, a postoji i visok stepen korelacije između izvoznih ostvarenja i ukupnih izdataka za istraživanje i razvoj. Postoje mnogobrojni pokušaji statističkih istraživanja efekata naučno-istraživačkog rada na konkurentnost jedne privrede, kao i na međunarodnu trgovinu. Promet prava intelektualne svojine, u međunarodnim okvirima je teško pratiti, ali postoji dobro slaganje podataka o izvoznim ostvarenjima naučno-intenzivnih proizvoda i originalnih inovacija. Ulaganje u istraživanje i razvoj utiču na rast izvoza znanjem intenzivnih i visokotehnoloških proizvoda. Na tom polju uglavnom dominira mali broj razvijenih zemalja.

Srbija u delu izvoza visoke tehnologije ostvaruje skromne rezultate sa izuzetno malim učešćem istog u ukupnom robnom izvozu. Sa druge strane, prema globalnom indeksu inovacija, naša zemlja je relativno dobro pozicionirana. Naša zemlja uprkos slabom inovacionom okruženju ima dobru proizvodnju inovacija. Pošto je Srbija lošije pozicionirana prema ulaganju u inovacije nego što je po proizvodnji inovacija, zaključujemo da je potrebno dodatno ulagati u inovacione aktivnosti da bi se ostvarili još bolji rezultati u oblasti intelektualne svojine. Visoko razvijene zemlje i ovde ostvaruju najbolje inovacione rezultate.

Kada pojedinačno posmatramo prava intelektualne svojine, rezultati su skromni. U Srbiji se prijavljuje patenta na nivou ostalih zemalja regiona, a sve zemlje Zapadnog Balkana značajno zaostaju sa brojem patentnih prijava u odnosu na ostatak Evrope. Pokazatelji na polju novih žigova i industrijskog dizajna su kao i kod drugih zemalja regiona, a daleko manji nego kod razvijenih zemalja. Kada posmatramo uticaj prava intelektualne svojine na rast bruto domaćeg proizvoda u našoj zemlji on još nije izražen, tako da je potrebna dodatna implementacija rezultata istraživanja, inovacija i znanja u domaću privredu. Potencijal prava intelektualne svojine je da donesu strane direktne investicije i transfer tehnologije, razvoj domaćih inovacija i istraživačko-razvojne aktivnosti u Srbiji, međutim usvajanje zakona iz oblasti zaštite prava intelektualne svojine nije garancija da će ekonomski razvoj da ih sledi.

³³ Olwan, Rami M., *Intellectual Property and Development, Theory and Practice*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2013, p. 361.

LITERATURA

1. Dutta Soumitra and Lanvin Bruno (Eds), *The Global Innovation Index 2013, The Local Dynamics of Innovation*, Table: Global Innovation Index 2013 Rankings, Cornell University, INSEAD, and WIPO 2013.
2. *Gaps in Technology-Analytical Report*, OECD, Paris, 1970.
3. Jelisavac Sanja, „Ženevski akt Haškog sporazuma o međunarodnoj registraciji industrijskog dizajna” *Evropsko zakonodavstvo, br 25-26*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2008.,
4. Jelisavac Trošić, Sanja „Položaj Srbije u međunarodnim tokovima intelektualne svojine”, u: *Položaj Srbije u savremenim međunarodnim ekonomskim odnosima*, urednici Predrag Bjelić i Duško Dimitrijević, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2012.
5. Jelisavac, Sanja *Intelektualna svojina – međunarodna trgovina pravima intelektualne svojine*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2006.
6. Keesing, Donald B., *Impact of R&D on U.S. Trade*, The Journal of Political Economy, No 1, February 1967.
7. *Legal Definitions and Terms*, Internet, www.sandiegobusinesslawfirm.com/legal_definition, 27/11/2003.
8. Olwan, Rami M., *Intellectual Property and Development, Theory and Practice*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2013.,
9. World Bank, *World Development Indicators 2008-*, Washington, 2008.
10. Zirojević, Mina, *Terorizam*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2014., odeljak 6.